

Հովհաննես Թումանյան Փարվանա

I

Բարձրագահ Արուլն ու Մըթին սարեր
Մեջք մեջքի տըված կանգնել վեհափառ,
Իրենց ուսերին, Ջավախքից էլ վեր՝
Բըռնած պահում են մի ուրիշ աշխարհ:
Ասում են՝ էնտեղ արծրվի նըման,
Ծիծղուն, կապուտակ երկընքի ծոցում,
Նըստում էր էն սեզ սարերի արքան
Իրեն Փարվանա ճերմակ ամրոցում:
Փարվանա արքան մի աղջիկ ուներ,
Ու ոչ մի որսկան դեռ իրեն օրում
Էնքան գեղեցիկ եղնիկ չէր տեսել՝
Իր որսն անելիս Մըթին սարերում:
Աշխույժ մանկությամբ զարդարում էր նա
Ծերության օրերն ու սարերն իր հոր,
Ու ապրում էր ծեր արքան Փարվանա
Իրեն էն քընքուշ ծաղկով բախտավոր:
Մեծ բախտը սակայն առաջնն էր դեռ:
Եկավ էն օրն էլ հասավ երջանիկ,
Ու ղըրկեց արքան ուրախ դեսպաններ
Ամեն մի ամրոց, ամեն արքունիք:
— Ո՛րտեղ է, ասավ, էն քաջը, թե կա,
Իմ չընաշխարհիկ ղըստերն արժանի,
Թո՛ղ առնի իր ձին, իր զենքն ու զըրահ,
Գա՛, ցույց տա իրեն, իր բախտը տանի...

II

Հագած, կապած զենք ու զըրահ,
 Ձիանք հեծած ամեհի,
 Ահա եկել հավաքվել են
 Կըտրիճները Կովկասի.
Ծեր Փարվանա թագավորի
 Ապարանքի հանդիման
Կազմ ու պատրաստ սպասում են
 Մոտիկ ժամին մըրցության:
 Ըսպասում է ողջ աշխարհքը՝
 Եկած, կիտված Փարվանա,
 Թե ո՞ր կըտրիճն արդյոք պիտի
 Էն սիրունին տիրանա:
Հընչեց փողը: Ահա փունջ-փունջ
 Դըրանիկներ, նաժիշտներ,
 Ահա աղջիկն իր նագելի
 Ու թագավորն ալեհեր:
Հայրը ինչպես մըռայլ մի ամպ,
 Աղջիկն անուշ մի լուսին,
Ամպ ու լուսին իրար փարված՝
 Դուրս են գալի միասին:
Հառաչում է ողջ աշխարհքը.
 Կըտրիճները քարացած,
 Երագների մեջ են ընկնում՝
 Էս աշխարհքից վերացած:
— Նայի՛ր, դստրի՛կ, իշխանագուն
 Էս քաջերին լայնալանջ,
Այժմ պիտի հանդես դուրս գան,
 Պայքար մըտնեն քո առաջ.

Մեկը իրեն ուժը ցույց տա,
Մյուսը՝ շընորհքն իր բազկի,
Ո՛րը՝ ճարպիկ ձիարշավը,
Ո՛րն էլ թափը իր վագրի:
Իսկ երբ կըռիվն առնի դադար,
Հայտնի լինին քաջն ու վատ,
Ու երբ անցնեն մեր առջևից
Կըտրիճները պայազատ,
Ընտրի՛ր, զարկի՛ր ձեռքիդ խնձորն
Անհաղթներից անհաղթին,
Որ ողջ աշխարհ մայիլ մընա
Անգուգական քո բախտին:
Ասավ արքան, ձեռքը ձըգեց,
Նըշան տըվեց պայքարին,
Այնինչ՝ աղջիկն առաջ եկավ
Կարմիր խնձորն իր ձեռին:
— Գուցե, հայրի՛կ, տըկար լավին
Հաղթի մի վես տըմարդի,
Բայց չի կարող լինել երբեք
Նա սիրելին իմ սրտի...
— Է՛յ, Փարվանա չըքնաղ փերի,
Ի՞նչն է հավան քո սրտին, —
Խոնըվում են կըտրիճները,
Խընդրում կըրկին ու կըրկին: —
Գա՞նձ ես ուզում, ոսկի՞, արծա՞թ,
Անգին քարեր ու գոհա՞ր,
Ա՛սող ես ուզում, մենք երկընքից
Վեր կըբերենք քեզ համար:
— Ինչի՞ս են պետք ոսկին, արծաթ

Եվ կամ աստղը երկրնքի,
Ոչ էլ գոհար եմ պահանջում
Սեր-ընկերից իմ կյանքի:
Ես նրբանից հո՛ւր եմ ուզում,
Անշեջ հուրը սրբազան,
Ով կրքերի անշեջ հուրը,
Նա է ընտրած իմ փեսան...
Ասավ աղջիկն, իրար անցան
Կրտսիճները քաջարի,
Ձիանք հեծած թրռան հապճեպ
Դեպի չորս կողմն աշխարհի:
Թըռա՛ն, շուտով գրտնեն, բերեն
Անշեջ հուրը աղջրկան.
Բայց... տարիք են գալի՛ս, գրնո՛ւմ,
Նրբանք չրկան ու չրկան...

III

— Հայրի՛կ, ինչո՞ւ ետ չըդառան
Էն քաջերը սիրատենչ.
Մի՞թե, հայրի՛կ, ինձ մոռացան
Էլ չեն բերիլ հուրն անշեջ:
— Ո՛հ, իմ դըստրիկ, կըգան անշուշտ
Ու կըբերեն էս տարի.
Կըռիվնեռով արյունըռուշտ
Լիքն է ճամփեն քաջերի:
Ո՛վ իմանա, պետք է անցնեն
Մութ աշխարհքից, Սև ջրից.
Ո՛վ իմանա, պետք է փախցնեն
Յոթգրլխանի դևերից:

Անց է կենում դարձյալ տարին:
 Նայում է կույսն ամեն օր.
 — Ո՛ր է, հայրի՛կ, ե՛րբ կըգա նա՝
 Սարից թըռած ձիավոր:
 Միշտ երագում էս տեսնում եմ
 Էն հերոսին ապագա,
 Հուր կարոտով թըռած իմ դեմ,
 Լուսանում է... ու չըկա:
 — Կըգա, դըստրի՛կ իմ թանկագին,
 Հեշտ չի բերվում հուրն անշեջ.
 Շատ, շա՛տ անգամ բերող հոգին
 Ինքն է այրվում նըրա մեջ...
 Անց է կենում դարձյալ տարին:
 Նայում է կույսն ամեն օր.
 Ոչ մի սարից, ոչ մի ճամփում
 Չի երևում ձիավոր:
 — Հայրիկ, հայրի՛կ, մի՞թե չըկա
 Էս աշխարհքում անշեջ հուր.
 Թառամում է սիրտըս ահա,
 Պաղ է էս կյանքն ու տըխուր...
 Էլ չի խոսում, մռայլ, տըրտում,
 Լուռ է արքան պևոր,
 Սև-սև ցավերն իրեն սըրտում՝
 Միտք է անում գըլխակոր:

IV

Էսպես անցան շատ տարիներ.
 Տըխուր աղջիկն արքայի
 Նայե՛ց, նայե՛ց սարերն ի վեր

Ճամփաներին ամայի,
Հույսը հատավ... ու լաց եղավ,
Էնքա՛ն արավ լաց ու կոծ,
Որ լին կըտրեց արտասուքը,
Ծածկեց քաղաքն ու ամրոց.
Ծածկե՛ց, կորա՛ն, ինքն էլ հետը...
Այժմ էնտեղ տըրտմաշուք
Խոր Փարվանա լինն է ծըփում,
Հըստա՛կ, ինչպես արտասուք:
Ու էն վրճիտ ջրերի տակ
Ցույց են տալի մինչ էսօր
Ծեր արքայի ճերմակ ամրոցն
Ու շենքերը փառավոր:

Ասում են՝ էն թիթեռները,
Որ գիշերվա խավարում,
Որտեղ ճրրագ, որտեղ կըրակ,
Որտեղ լույս է հենց վառվում,
Հավաքվում են, շուրջը պատում
Մեջն են ընկնում խելագար,
Ասում են, թե՛ էն Փարվանա
Ջահիլներն են սիրավառ:
Ըշտապելուաց թև են առել,
Դարձել թեթև թիթեռներ,
Ու տակավին հուր տեսնելիս՝
Մեջն են ընկնում անհամբեր.
Ջանք է անում ամեն մինը,
Շուտով տանի, տիրանա...

Ու այրվում են, այրվո՛ւմ անվերջ
Կըտրիճները Փարվանա: